

Łukasz Lewkowicz

Słowacja: wyzwania polityki zagranicznej i bezpieczeństwa w cieniu kryzysu rosyjsko-ukraińskiego

15 lutego 2022 r. w Bratysławie odbyła się jubileuszowa XX konferencja podsumowująca politykę zagraniczną i europejską Słowacji. Wydarzenie zorganizowane przez Słowackie Stowarzyszenie Polityki Zagranicznej (SFPA) we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych i Europejskich Republiki Słowackiej stanowiło znaczący wkład w debatę publiczną na temat polityki zagranicznej i bezpieczeństwa międzynarodowego. W trakcie spotkania najważniejsi słowaccy politycy, dyplomaci, naukowcy i eksperci dyskutowali m.in. o głównych wyzwaniach polityki europejskiej Słowacji oraz zmianie globalnego środowiska bezpieczeństwa. Konferencja odbyła się w cieniu narastającego kryzysu rosyjsko-ukraińskiego oraz radykalizacji debaty wewnętrznej po przyjęciu przez słowacki parlament umowy obronnej (DCA) z USA, co znalazło odzwierciedlenie w przemówieniach uczestników.

Kryzys rosyjsko-ukraiński i polityka europejska z perspektywy prezydent Słowacji. W przemówieniu inauguracyjnym prezydent Słowacji Zuzana Čaputová oceniła, że obecnie słowacka polityka zagraniczna znajduje się w nadzwyczajnej sytuacji. Stwierdziła, że władze Rosji wymuszają na forum międzynarodowym dyskusję nad określeniem stref wpływów w Europie, gromadząc jednocześnie duże siły militarne na granicy z Ukrainą. Jako krótkowzroczne oceniła myślenie, że jeśli żądania rosyjskie wobec Kijowa zostaną spełnione, to kryzys zostanie zakończony. Zauważyła, że w aktualnej napiętej sytuacji międzynarodowej coraz częściej pojawiają się w debacie publicznej wątpliwości co do prozachodniej orientacji polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Słowacji. Zdaniem prezydent, jest to efekt spadku zaufania do instytucji międzynarodowych, których częścią jest Słowacja, skłonności części społeczeństwa słowackiego do niedemokratycznych reżimów, wysokiego poziomu nieufności do instytucji państwowych, ignorancji ekspertów. W tym kontekście Čaputová podkreśliła potrzebę, aby urzędnicy, politycy, dyplomaci i eksperci w większym zakresie wyjaśniali i komunikowali społeczeństwu, jakie są interesy polityki zagranicznej Słowacji.

Zdaniem prezydent, w obecnej sytuacji w interesie Słowacji jest pozostanie integralną częścią UE i NATO. Skrytykowała proponowaną przez część opozycji politykę neutralności, określając ją jako wybór nieodpowiedzialny. Jako negatywny przykład podała sytuację geopolityczną neutralnej Ukrainy, którą mimo tego została zaatakowana przez Rosję w 2014 r. Podkreśliła, że Słowacja wspiera Ukrainę nie dlatego, że tak chcą partnerzy z USA czy UE, ale dlatego że jest to bezpośredni sąsiad, który powinien pozostać państwem stabilnym i bezpiecznym. Prezydent opowiedziała się za obecnością sił NATO na terytorium Słowacji, ponieważ leży to w interesie państwa, wzmocni jego bezpieczeństwo i pomoże zmodernizować słowacką armię.

Čaputová podkreśliła, że Słowacja zdecydowanie i wyraźnie opowiada się po stronie przestrzegania praworządności w UE. Jej zdaniem, taka polityka leży w interesie nie tylko Słowacji, ale także pozostałych partnerów z Grupy Wyszehradzkiej. Brak przestrzegania praworządności przez poszczególne państwa może przyczynić się do osłabienia nie tylko ich, ale też całej Wspólnoty. Prezydent stoi więc na stanowisku, że uzależnienie wykorzystania środków UE od stanu praworządności w danym państwie jest krokiem niezbędnym i uzasadnionym. Zdaniem Čaputovej, Słowacja dobrze sobie radzi również w zakresie zielonej transformacji. Jest pierwszym państwem regionu, które przyjęło na siebie zobowiązanie osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r., znalazło się również w gronie światowych liderów w ograniczaniu emisji gazów cieplarnianych na Konferencji Klimatycznej COP26 w Glasgow w listopadzie 2021 r. Prezydent zaznaczyła, że zielona transformacja

powinna być procesem sprawiedliwym także dla najsłabszych państw. Dużym wyzwaniem będzie, według niej, negocjowanie pakietu klimatycznego *Fit for 55*.

Podtrzymanie „transatlantyckiego zakotwiczenia” Słowacji w zakresie bezpieczeństwa. Minister obrony Słowacji Jaroslav Naď (OLaNO) zabrał głos w kwestii polityki bezpieczeństwa. Jego zdaniem, największymi wyzwaniami w tym zakresie są obecnie napięta sytuacja na granicach Ukrainy oraz ryzyko utraty „geopolitycznego kompasu” przez Słowację. Naď skomentował również trwającą wiele tygodni i burzliwą debatę dotyczącą przyjęcia umowy obronnej z USA. Jego zdaniem, była ona pełna kłamstw, przeinaczania faktów, szerzenia strachu i nienawiści. Scharakteryzował ją jako hybrydowy nacisk na władze słowackie, aby wycofać się ze współpracy wojskowej ze stroną amerykańską. Docenił, że mimo kampanii dezinformacyjnej ostatecznie dokument został przyjęty przez parlament i ratyfikowany przez prezydent Čaputovą. Według Naďa, Słowacja „bez zakotwiczenia” w NATO i UE oraz bez strategicznego partnera, jakim jest USA, nie będzie w stanie skutecznie stawić czoła nowym wyzwaniom i zagrożeniom w środowisku bezpieczeństwa na obszarze euroatlantyckim. Jego zdaniem, Słowacja nie ma sensownej alternatywy dla gwarancji zbiorowej obrony realizowanej z sojusznikami w ramach NATO.

Minister obrony odniósł się także do kryzysu rosyjsko-ukraińskiego, który dotknął wschodnią flankę NATO. Zdaniem Naďa, sytuacja wymaga dalszego poszukiwania rozwiązania w ramach dialogu dyplomatycznego. Nie można jednak wykluczyć eskalacji działań Rosji na Ukrainie i dlatego strona słowacka powinna być przygotowana na wypadek niepowodzenia negocjacji. Minister po raz kolejny potwierdził ofertę Republiki Czeskiej wysłania kontyngentu wojskowego na Słowację w związku z planowanym rozmieszczeniem dodatkowych sił NATO w Europie Środkowej. Służyłoby to, jego zdaniem, zwiększeniu bezpieczeństwa na wschodniej granicy Słowacji.

Szanse i wyzwania polityki zagranicznej Słowacji. Na zakończenie konferencji przemówienie wygłosił minister spraw zagranicznych i europejskich Ivan Korčok (SaS). Jego zdaniem, w ostatnich tygodniach debata publiczna na Słowacji została zdominowana przez politykę zagraniczną i kwestie bezpieczeństwa. Jednocześnie zauważył on przekroczenie w tym zakresie „czerwonej linii” przez część polityków opozycji. Skrytykował porównanie przyjętej przez parlament na początku lutego br. umowy obronnej z USA do okupacji przez wojska radzieckie, która miała miejsce w Czechosłowacji po 1968 r.; podobnie odniósł się do wezwania części opozycji, aby nie angażować się w kryzys rosyjsko-ukraiński. Zauważył niebezpieczne trendy w postrzeganiu strategicznych interesów państwa w społeczeństwie słowackim (chodziło m.in. o postrzeganie w sondażach opinii publicznej NATO i USA, a nie Rosji, jako głównych winnych obecnego kryzysu w Europie Wschodniej). Stwierdził również, że niezbędna jest kontynuacja ogólnospołecznej dyskusji o tym, jaka powinna być broniąca interesów narodowych polityka zagraniczna Słowacji.

Korčok podkreślił w swoim przemówieniu rolę geopolityki we współczesnym świecie. Z jednej strony wspominał o napiętej sytuacji w relacjach rosyjsko-ukraińskich. Z drugiej zaś stwierdził, że obecnie dokonuje się „znacząca zmiana orientacji geopolitycznej na Azję i Indo-Pacyfik” i że właśnie tam będą tworzyły się zasady światowego handlu i podejmowane będą decyzje dotyczące globalnego bezpieczeństwa. Skrytykował Rosję za to, że próbuje rozmawiać o globalnym i europejskim bezpieczeństwie z USA z pominięciem państw UE. Według niego dla Słowacji istotne jest zachowanie politycznej jedności Zachodu, rozwój więzi transatlantyckich, dobra współpraca między UE i NATO. Negatywnie ocenił również wzrost nacjonalizmów w Europie i promowanie idei geopolitycznej „Słowacji jako mostu” między Wschodem i Zachodem.

Szef słowackiej dyplomacji odniósł się do trwającego od dwóch dekad osłabienia UE. Jego zdaniem, UE jako całość wciąż pozostaje jedną z największych gospodarek świata, największym światowym darczyńcą oraz głównym twórcą standardów. Jednocześnie zauważył, że rozszerzenia UE, kryzys finansowy i ratowanie strefy euro oraz kryzys migracyjny spowodowały, że w ostatnich latach głos UE stał się mniej słyszalny na świecie. Z tego powodu Korčok wezwał publicznie do konsolidacji UE. W przemówieniu znalazł się także fragment dotyczący praworządności w UE. Minister stwierdził, że jest zwolennikiem powiązania polityki zagranicznej Słowacji z kwestiami praw człowieka i liberalnej demokracji. Jego zdaniem, stwarza to lepsze warunki do większego bezpieczeństwa i dobrobytu również w stosunkach międzynarodowych.

Podkreślone zostało znaczenie relacji bilateralnych Słowacji z państwami sąsiednimi. Zdaniem Korčoka, polityka zagraniczna tego państwa zaczyna się w bezpośrednim sąsiedztwie. Dodał, że w ostatnim roku Bratysława kładła nacisk na relacje z Ukrainą jako państwem, w którym od ośmiu lat toczą się działania zbrojne, naruszana jest jego integralność terytorialna oraz kwestionowana suwerenność. Szef dyplomacji stwierdził, że jest to sytuacja nie do przyjęcia z punktu widzenia prawa międzynarodowego, ale także interesów Słowacji.

Istotne miejsce w przemówieniu szefa dyplomacji zajęła polityka sąsiedztwa UE. Według niego UE nie będzie nigdy globalnym graczem, jeśli nie będzie odgrywać ważnej roli w swoim bezpośrednim sąsiedztwie. Korčok podkreślił, że UE posiada obecnie własne polityki, instytucje i zasoby niezbędne do prowadzenia polityki sąsiedztwa. Jednocześnie zauważył zbyt technokratyczne podejście instytucji unijnych, co może być niewystarczające w czasach globalnej rywalizacji mocarstw. W celu wyjścia z roli gracza regionalnego przez UE niezbędne jest, według niego, stworzenie Bałkanom Zachodnim perspektywy integracji europejskiej, przeciwdziałanie konfliktom w państwach Partnerstwa Wschodniego, zwalczanie terroryzmu i nielegalnej migracji ze strony państw Sahelu.

Wnioski. Na konferencji podsumowującej politykę zagraniczną i bezpieczeństwa Słowacji zwrócono uwagę przede wszystkim na konieczność pozostania i silnego zaangażowania tego państwa w strukturach UE i NATO. Najważniejsi politycy słowaccy podkreślili, że nie ma w tym zakresie żadnej realnej alternatywy, nie jest nią niewątpliwie promowana przez część opozycji neutralność. Pozytywnie ocenili przyjęcie umowy obronnej z USA oraz ewentualne rozmieszczenie dodatkowych sił NATO na terytorium Słowacji. Podkreślili też konieczność lepszej komunikacji dotyczącej realizacji celów polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Słowacji ze społeczeństwem, tak aby przeciwdziałać obecnej w tym państwie dezinformacji i propagandzie prorosyjskiej.

Najważniejsi politycy Słowacji zadeklarowali pełne wsparcie dla Ukrainy w obecnym kryzysie. Skrytykowali agresywną politykę rosyjską, która została oceniona jako łamiąca prawo międzynarodowe. Opowiedzieli się za integralnością terytorialną i suwerennością Ukrainy, która jest ważnym sąsiadem Słowacji, w związku z czym każda eskalacja konfliktu będzie wpływała na poziom bezpieczeństwa również Słowacji. Są zwolennikami rozwiązań dyplomatycznych, ale podkreślają przygotowanie także na inne scenariusze rozwoju sytuacji w Europie Wschodniej.

Istotne znaczenie dla strony słowackiej ma polityka europejska. Decydenci kładą nacisk na większą konsolidację UE. Ma to polegać m.in. na przestrzeganiu praworządności w państwach członkowskich, wsparciu ambitnych celów polityki klimatycznej, większej asertywności działań UE jako globalnego gracza, lepszej komunikacji wewnętrznej między państwami członkowskimi, zbudowaniu wiarygodnej wizji przyszłej UE, z którą obywatele Wspólnoty będą chcieli się identyfikować. Duże znaczenie odgrywać ma polityka sąsiedztwa UE, w tym istotna dla Słowacji współpraca z państwami Partnerstwa Wschodniego i Bałkanów Zachodnich.